

De toelating van HBO-BA-opgeleiden tot het lidmaatschap van de VGVZ. Kansen en risico's

Inleiding

Ik dank de initiatiefnemers van de Vereniging van geestelijk verzorgers in zorginstellingen voor hun uitnodiging om een bijdrage te leveren aan de "eerste brainstorming" die u gepland hebt op deze beleidsmiddag van de VGVZ over de vraag: "Is het wenselijk HBO-opgeleiden toe te laten tot het lidmaatschap van de VGVZ?". Eigenlijk moet de vraag preciezer luiden "Is het wenselijk HBO-opgeleiding met een BA-diploma toe te laten tot het lidmaatschap van de VGVZ?". De HBO-Masteropleiding wordt immers door de VGVZ al beschouwd als een opleiding die gelijkwaardig is aan een universitaire opleiding. Er is dus al een bepaalde categorie HBO-opgeleiden die toegelaten worden tot het lidmaatschap van de VGVZ.

Mijn bijdrage is die van een buitenstaander, die weinig of niet vertrouwd is met het wel en wee van uw vereniging en dat van de geestelijk verzorgers die lid zijn van de VGZV. Het is mij nog altijd een raadsel waarom u aan mij gedacht hebt om een licht te laten vallen op de vraag die u bezighoudt. Ik vermoed dat een en ander te maken heeft met het feit dat ik decanen van een instelling die eveneens categoriaal zielzorgers opleidt, namelijk de Faculteit Katholieke Theologie (FKT) van de Universiteit van Tilburg, evenals het feit dat onze Faculteit per 1 september 2010 een samenwerkingsakkoord heeft gesloten met de Fontys Hogeschool Theologie en Levensbeschouwing (FHTL), die beschikt over de theologische opleidingen BA Godsdienst-Pastoraal Werk, BA Leraar voorgezet onderwijs van de 2^e graad in Godsdienst-Levensbeschouwing en MA Leraar Godsdienst. Tot 1 september 2010 was de FHTL gevestigd in Amsterdam. Sinds die datum is de instelling gevestigd in de hoofdlocatie van de FKT te Utrecht. De FKT, een faculteit van de Universiteit van Tilburg, verzorgt de driejarige theologische opleidingen BA Theologie en MA Theologie, beide met lesplaatsen in Utrecht en Tilburg. De FKT heeft voor haar theologische master drie uitstroomprofielen: 1. Het basispastoraat; 2. educatie (ten dienste van godsdienst- en levensbeschouwingsonderwijs op scholen); en 3. categoriale zielzorg. Dit laatste heeft grotendeels betrekking op pastoraat in de context van het leger, gevangenissen (en huizen van bewaring) en zieken- en verpleeghuizen. In die zin leidt de FKT ook mensen op die na hun studies de functie van geestelijk verzorger in zieken- en verpleeghuizen zullen vervullen. Dat betekent dat onze beide instellingen, de FHTL én de FKT, geestelijk verzorgers opleiden die om een of andere reden geïnteresseerd kunnen zijn in het lidmaatschap van de VGVZ. Als buitenstaander zal mijn inbreng bescheiden zijn, maar een buitenstaanderperspectief heeft ook het voordeel dat men met een zekere onbevangenheid de door u gestelde vraag in ogenschouw kan nemen, niet belast door enig belang, interesse of partijdigheid. Ik kijk dus enigszins argeloos naar de gegevens en gebruik mijn gezond verstand om daar enkele opmerkingen bij te maken. Veel meer mag u van mij niet verwachten. Het gaat vandaag trouwens om een "eerste brainstorming". Misschien volgen er later nog meer fasen van "brainstorming" of gedachtewisselingen, waar iets meer dan alleen "gezond verstand" nodig zal zijn.

1. De contouren van de vraag

De vraag "Is het wenselijk HBO-opgeleiden toe te laten tot het lidmaatschap van de VGVZ?" roept bij mij een tweede vraag op: "Voor wie is het wenselijk"? Spontaan denk ik daarbij aan drie geïnteresseerden: allereerst de HBO-instellingen zelf (hun inrichters, docenten, studenten en alumni), vervolgens de VGVZ, en in de derde plaats de patiënten in de zorginstellingen. Wat de eerste groep betreft, lijkt het me zeer waarschijnlijk dat de HBO-instellingen dit wenselijk vinden. De Heer Geertsema heeft een uitvoerig betoog gehouden

waarin hij een aantal argumenten ontwikkelt ten gunste van het lidmaatschap. Wat de tweede groep betreft, de VGVZ, kan ik me voorstellen dat er enige aarzeling is over de wenselijkheid om HBO-BA-opgeleiden als lid te aanvaarden. Deze aarzeling kan ingegeven zijn door het tot nu toe geldende toelatingscriterium dat kandidaten voor het lidmaatschap dienen "gekwalificeerd te zijn door een universitaire of daaraan gelijkwaardige opleiding". De aarzeling kan ook ingegeven zijn door de vrees dat, wanneer men HBO-BA-opgeleiden tot de vereniging toelaat, daardoor zowel de identiteit van de vereniging als de kwaliteit van de geestelijk verzorgers in het gedrang komt. We zullen moeten zien of die vrees gegrond is en of de argumenten van Dr. Geertsema de verantwoordelijken van de VGVZ kunnen overtuigen om niet bevreesd te zijn voor een 'invasie van onbevoegden', wanneer ze de vereniging openstellen voor HBO-BA-opgeleiden. Er is nog een derde groep die belang heeft bij de vraag, de patiënten in de zorginstellingen, die uiteindelijk het voorwerp zijn van de geestelijke zorg. Hebben die er belang bij dat niet-universitair opgeleide Geestelijk verzorgers lid zijn van de VGVZ? Uiteraard is het moeilijker om de mening van de mensen waarom het uiteindelijk te doen is, met name de patiënten, te horen. Hoe kun je in godsnaam achterhalen wat deze amorfe groep van een GV verwacht? Maar ook al is dat moeilijk, toch dienen we ons te realiseren dat het gesprek dat vandaag plaats vindt tussen HBO-opleidingen en de VGVZ ten lange laatste in functie staat van het belang van deze derde groep, de patiënten van de zorginstellingen. Hun (geestelijk) welzijn is het primaire belang dat we nastreven. Het antwoord dat beide gesprekspartners op de gestelde vraag zoeken, moet uiteindelijk leiden tot meer geestelijk welzijn van de patiënten. Dat is m.i. het kader waarin dit gesprek plaatsvindt en de gemeenschappelijke basis waarop wellicht een vergelijk mogelijk is.

En met die tweede vraag hangt voor mij een derde vraag samen: "Waarom is het al dan niet wenselijk?". M.a.w. welke argumenten hebben we wederzijds om die vraag met ja of nee te beantwoorden? Is het mogelijk om niet te denken in de richting van "als de een wint, verliest de andere", maar in de richting van een "win-win" situatie? Wanneer HBO-BA-opgeleiden toegelaten worden tot het lidmaatschap van de VGVZ, volgt daar misschien niet alleen winst uit voor de HBO-BA-opgeleiden, maar ook voor de VGVZ zelf, ondanks de eventuele risico's die daarmee verbonden zijn.

2. Reactie vanuit de FKT op het pleidooi van Dr. Geertsema

Dr. Geertsema houdt een pleidooi voor het aannemen van HBO-BA-opgeleiden in de VGVZ op grond van drie overwegingen. Laat me bij elk hiervan enige commentaar geven vanuit mijn perspectief als decaan van de FKT.

2.1. Het domein van het Hoger Onderwijs en de plaats van de theologische opleidingen daarbinnen. De basisgedachte is de volgende: in het kader van het Bologna-proces is voor het hele hogere onderwijs de Bachelor-Masterstructuur ingevoerd. De graden van Ba en Ma worden toegekend zowel aan het HBO als aan de WO. De nominale studieduur van bachelor-afgestudeerden van WO en HBO is gelijk, namelijk 9 jaar. De borging van het domeinprofiel en het opleidingsprofiel en de daarin vastgelegde competenties wordt gecontroleerd via het accreditatiestelsel. Als gevolg daarvan is de kwaliteit van de afgestudeerden gegarandeerd. De opleidingsprofielen van de Ba-opleiding godsdienst-pastoraal werk (GPW) en de Ba-opleiding godsdienstleraar (GL) zijn vastgesteld in nauw overleg met het beroepsveld, en zijn dus geborgd en betrokken op de toekomstige beroepsuitoefening.

Ik maak enkele opmerkingen bij deze eerste overweging. Het is een goede zaak dat het Bologna-proces ook geïmplementeerd werd in het HBO en dat aldus competenties en profielen werden vastgelegd en de kwaliteit ervan wordt gegarandeerd. Er zit nochtans een zekere dubbelzinnigheid in de wijze waarop deze implementatie gebeurt. Dr. Geertsema stelt

vast: "In Nederland is momenteel sprake van één systeem van graadverlening, waarbij formeel aan de graad niet gezien kan worden of deze aan een universiteit of hogeschool is behaald". Dat neemt nochtans niet weg dat men kan en moet spreken van een verschil van kwaliteitsniveau tussen een HBO en een WO. Men kan dit kortweg als volgt beschrijven: het HBO is hoofdzakelijk praktijk- en beroepsgericht; het WO is hoofdzakelijk onderzoeksgericht. Ik zeg wel 'hoofdzakelijk', omdat het niet het een of het ander is. De FKT is ten dele ook beroepsgericht: er is bijvoorbeeld een stage voorzien in de Ma-opleiding. En ik zal niet ontkennen dat sommige HBO-docenten ook aan onderzoek doen. Maar onderzoek is aan een WO-opleiding structureel en systematisch ingebouwd. Aan de FKT betekent dat concreet dat een fulltime docent, hoofddocent en hoogleraar een aanstelling krijgt die als volgt is verdeeld: 50 % onderwijs, 40 % onderzoek, en 10% dienstverlening en management. Dat betekent ook dat in het WO het onderwijs gerelateerd is aan het onderzoek en van daaruit telkens weer vernieuwd wordt (zie appendix 1,4f). Dat betekent ten slotte dat doelstellingen en de eindtermen van de Ba en Ma opleiding aan de FKT een academisch-wetenschappelijk gehalte hebben, zoals blijkt uit de beschrijving van die opleidingen (zie appendix 1). De vraag blijft dus gesteld welk kwaliteitsniveau van opleiding de VGVZ aan zijn leden wil stellen bij de huidige stand van zaken.

Ik zeg wel "bij de huidige stand van zaken". Ik weet immers dat er op Europees niveau en ook op landelijk niveau tendensen zijn om binnen het hoger onderwijs beide systemen, HBO en WO, steeds dichterbij elkaar te laten toegroeien en uiteindelijk om te vormen tot één systeem van hoger onderwijs. Of dat de kwaliteit van het hoger onderwijs ten goede zal komen is een andere vraag, die we hier niet hoeven te beantwoorden. In elk geval blijft er voor het ogenblik een duidelijk kwalitatief onderscheid tussen hoger beroeps-onderwijs en wetenschappelijk onderwijs.

Hierbij wil ik nog aanstippen dat het Bologna-proces ervan uitgaat dat de BA-opleiding de normale toegang tot het beroepsleven is, en dat de MA-opleidingen een bovenbouw zijn, die slechts voor een kleinere groep studenten toegankelijk zal zijn en die misschien zelfs niet meer door de overheid zal gesubsidieerd worden, zoals dat tot nu toe gebeurt. Dat doet de vraag rijzen welke beroepsmogelijkheden een WO-Bachelor in de toekomst zal hebben, bijvoorbeeld op het vlak van geestelijke verzorging.

2.2 De vernieuwing van de opleiding 1ste graad naar 'Master of Education in Theology' en de consequenties die dit voor de toelating tot de VGVZ en het beroepsregister kan hebben. Volgens Dr. Geertsema maken drie elementen de eigenheid uit van de HBO-Master: de omgang met kennis, de omgang met innovatie en de omgang met beleid en beleidsuitvoering. De nieuwe master-graad in het HBO heeft, aldus Geertsema, twee sterke kanten: onderzoek en managementvaardigheden zijn systematisch onderdelen geworden van de opleiding, naast de verdieping van de vakinhoudelijke kennis en vaardigheden. Zijn conclusie luidt: gezien de vergelijkbaarheid en verdiepte inhoud van de master-opleiding, de borging van niveau en kwaliteit door het accreditatiestelsel, de eigenheid van de praktijkorientatie en -ervaring, ligt het voor de hand dat de VGVZ de nieuwe HBO-master-opgeleiden toelaat tot de vereniging en het register, net als de VGVZ eerder de 1^e graad opgeleiden toeliet. En dan volgt zijn oproep: "Volg in feite het overheidsbeleid hieromtrent en neem verantwoordelijkheid om mee te denken in de vormgeving van een uitstroomprofiel geestelijke verzorging binnen de master-opleidingen godsdienstleraar".

Met dit soort redenering heb ik toch wel moeilijkheden. Dr. Geertsema ziet die zelf ook wanneer hij zegt: "Aan dat laatste zit een wat lastige kant in verband met de accreditatie-eisen, geestelijk verzorger is immers toch nog wel wat anders dan leraar-zijn". Maar daarna spreekt hij de hoop uit dat er "in overleg tussen opleidingen, VGVZ en andere branchepartners, er in het gesprek met de overheid ruimte te vinden moet zijn". Ik ben niet zo

optimistisch als u bent. Om te beginnen kunnen de opleidingen tot categoriaal zielzorger, resp. geestelijk verzorger enerzijds en tot leraar anderzijds niet met elkaar verward worden. Zoals al gezegd, maakt de FKT een duidelijk onderscheid tussen drie uitstroom-profielen in haar Master-opleidingen, parochiepastoraat, categoriaal pastoraat, en educatie. Elk profiel heeft haar eigen doelstellingen en competenties. Kortom: ik vind de tweede argumentatielijn van Dr. Geertsema niet overtuigend. Ik wil hierbij trouwens opmerken dat we in ons samenwerkingsakkoord tussen de FKT en de FHTL overeengekomen zijn dat de FHTL haar educatieve Ma-opleiding zal afbouwen, en dat de voorwaarden zullen geschapen worden om HBO-studenten te laten instromen in een tweejarige academische educatieve Master aan de FKT.

2.3. Het derde en meest uitgebreide deel van Geertsema's betoog handelt over de HBO-bachelor en de geestelijke verzorging, met name vooral de opleiding Godsdienst-pastoraal werk (GPW). Hij probeert aan te tonen dat de doelstellingen en de competenties van deze opleiding, gesitueerd binnen het kader van het domein HSAO (Hogere Sociaal-Agogische Opleiding) en de eisen van de HBO-beleidsagenda 'Kwaliteit als opdracht', aardig dicht liggen bij de beroepsstandaard die de VGVZ hanteert met betrekking tot de geestelijk verzorgers in zorginstellingen die lid willen worden van de VGVZ. Deze competenties zijn in principe gegarandeerd bij de afgestudeerden, aangezien de opleiding geaccrediteerd is. Toch geeft Dr. Geertsema toe dat er feitelijk nog een kloof is tussen de opleiding en de eigenlijke beroepsuitoefening, m.a.w. afgestudeerden zijn "beginnend beroepsbeoefenaar" en dienen aanvullend te leren, ook op het vlak van de competenties, waarbij hij opmerkt dat dit enigszins anders ligt voor voltijdstudenten en deeltijdstudenten. Op grond daarvan houdt de Heer Geertsema in zijn vierde punt een pleidooi om de HBO-bachelor GPW toe te laten lid te worden van de VGVZ en dat de VGVZ en de HBO-opleidingen met elkaar in gesprek gaan over de voorwaarden en de wijze waarop.

Het zou interessant zijn om de beschrijving van de doelstellingen en competenties van de HBO-BA-opleiding te vergelijken met de doelstellingen, de eindtermen, en de competenties die geformuleerd worden in de profielbeschrijving van de BA en Ma theologie van de FKT (zie Bijlagen). Een oppervlakkige vergelijking leert dat er in deze profielbeschrijvingen zeker overeenkomsten zijn tussen beide opleidingen, maar ook verschillen.

Maar er is meer. Ik lees in de website van de VGVZ dat de vereniging zes sectoren kent, een katholieke, een protestantse, een humanistische, een joodse, een islamitische en een hindoesector. Dat betekent, zo veronderstel ik, dat de VGVZ leden heeft die uit deze zes sectoren komen. Zijn de criteria voor lidmaatschap in alle gevallen gelijk? Welke universitaire of daaraan gelijk gestelde opleiding heeft bijvoorbeeld een islamitische of hindoe geestelijk verzorger? En is die van hetzelfde niveau als een HBO- BA- of MA-opleiding? Het belangrijkste werk dat m.i. hier moet gebeuren is een comparatieve studie van de doelstellingen en de competenties die de opleidingen, met name de HBO-opleiding, hanteren én de kerntaken en kwaliteitseisen die de VGVZ hanteert in haar Beroepsstandaard voor de Geestelijke Verzorging in Zorginstellingen.

3. Denkend vanuit het standpunt van de VGVZ

Ik heb ergens op de website van de VGVZ gelezen dat geestelijk verzorgers de gave - of iets meer technisch - de competentie van 'empathie' moeten bezitten. Al ben ik zelf geen geestelijk verzorger, toch zal ik proberen me empathisch in te leven in de situatie van de beleidsdragers van de VGVZ, en een aantal zaken formuleren die zij m.i. in overweging dienen te nemen bij het formuleren van een antwoord op de gestelde vraag. Ik ga hierbij uit van de samenvattende punten die Dr. Geertsema aan het einde van zijn betoog noemt.

3.1 Er zijn in Nederland (en in Europa) een aantal evoluties gaande die de VGVZ niet in de hand heeft, maar die als randvoorwaarden kunnen gelden, waarmee de VGVZ rekening dient te houden in haar beleid en in door haar te nemen beslissingen.

- Er is allereerst het Bologna-proces dat dezelfde graden toekent aan Bachelor- en Masteropleidingen in zowel het WO als het HBO. Het Bologna-proces is weliswaar een beweging die berust op vrijwillige consensus, maar we stellen vast dat binnen Europa steeds meer politieke instanties, meer bepaald de ministers van Onderwijs, de oriëntaties van het Bologna-proces in hun beleid hebben opgenomen.

- Daarmee hangt samen dat de Bachelor-opleiding meer dan vroeger mensen aflevert die verondersteld worden klaar te zijn voor de arbeidsmarkt; en vermoedelijk zal die trend zich doorzetten.

- In Nederland is er het terechte vermoeden dat de inbreng van WO-bachelors en HBO-bachelors in de praktijk van de theologische beroepen in de komende jaren zal toenemen. De facto worden nu al sommigen onder hen aangesteld als geestelijk verzorger in instellingen.

- De zendende instanties, in casu de kerken, vereisen niet meer voor alle kerkelijke functies een universitaire opleiding of een WO-Masteropleiding. Wel is m.i. hier een opdracht weggelegd voor de zendende instanties: ze dienen de nomenclatuur en de overeenkomstige beroepsprofielen nader te omschrijven, zodat het onderscheid tussen HBO-opgeleiden en WO-opgeleiden duidelijk blijft.

3.2 Er is binnen de HBO-opleidingen een evolutie aan de gang die hen dichter bij de WO-opleidingen doet aansluiten.

- De staat eist dat de kwaliteitsborging van de opleidingen formeel geregeld wordt via het systeem van accreditatie. Binnen de R.K. Kerk wordt een analoog systeem van kwaliteitscontrole en accreditatie opgezet (Avepro): HBO-opleidingen die de graad van Baccalaureaat (na 3 jaar) en Licentiaat (na 2 jaar) in de 'Godsdienstwetenschappen' willen behalen, dienen de kwaliteitscontrole te aanvaarden van de Faculteit Godgeleerdheid waarmee ze 'verbonden' zijn.

- Het beroepsprofiel van de GPW-Bachelor wordt enigszins opgewaardeerd in de richting van de beroepsstandaard van de VGVZ en dit gebeurt in samenspraak met het werkveld.

- De samenwerkingsakkoorden tussen universiteiten en HBO-opleidingen kunnen tot kwaliteitsverbetering leiden van de HBO-bachelor-opleidingen. Dat geldt dus ook voor de FTHL die verbonden is aan de FKT.

3.3 Strategische overwegingen. De VGVZ dient zich te bezinnen op de vraag wat ze eventueel kan verliezen of winnen door het aanvaarden van HBO-BA-opgeleiden als lid.

- De VGVZ is een beroepsvereniging. Ze behartigt de belangen van het beroep van geestelijk verzorger. Wanneer ze een groeiende groep van GV-ers op grond van het bestaande criterium uitsluit, is haar invloed op de kwaliteit van GV-ers in het domein van de verzorgingsinstellingen minder groot dan wanneer ze nagenoeg alle GV-ers in haar vereniging herbergt. Dit laatste versterkt haar maatschappelijke positie.

- Wanneer de VGVZ HBO-BA-opgeleiden als lid opneemt, beschikt ze over een kader waarin ze eisen kan stellen bij de toetreding van potentiële leden of betreffende de 'permanente vorming' van de leden.

- De VGVZ kan het derde criterium van lidmaatschap aanpassen zonder daarom haar identiteit te verliezen: "gekwalificeerd zijn door een academische opleiding (universitair of HBO)" in plaats van "gekwalificeerd zijn door een universitaire of daaraan gelijkgestelde opleiding". De drie andere criteria blijven geldig.

- De VGVZ kan het lidmaatschap intern kwalificeren (b.v. junior- en seniorleden, cf. voorstel Geertsema; universitair opgeleiden of HBO-opgeleiden), zodat het onderscheid in het opleidingsniveau duidelijk blijft.

Tot hier mijn bijdrage tot de discussie over de vraag of HBBA-opgeleiden kunnen toegelaten worden tot het lidmaatschap van de VGVZ. Hopelijks heb ik hiermee een aantal aspecten van de vraag verhelderd en help ik u te komen tot een verantwoorde besluitvorming. Mijn laatste opmerking geldt de derde geïnteresseerde die ik in het begin van mijn tussenkomst heb genoemd, de patiënten in de zorginstellingen. Welke beslissing u ook neemt, ze dient uiteindelijk te leiden tot meer geestelijk welzijn van de zieke en lijdende mens in onze zorginstellingen.

Amsterdam 15 November 2010

Adelbert Denaux

Decaan FKT

Appendix I

1.4 Algemene doelstellingen van de Bachelor van de FKT

- a. De opleiding beoogt de student te brengen tot een academisch theologisch denk- en werkniveau.
- b. De opleiding biedt een gedegen en functionele voorbereiding op de master theologie van de eigen faculteit. Daarnaast biedt de opleiding de mogelijkheid om door te stromen (in binnen- en buitenland) naar universitaire masters theologie elders. Of naar religiewetenschap of alfa gamma masteropleidingen. Deze opleidingen kunnen additionele ingangseisen stellen.
- c. De opleiding wil de student voorbereiden op een functioneren in kerk en maatschappij op academisch niveau. Naast het ontwikkelen van de intellectuele vermogens is daarom het ontwikkelen van persoonlijke houding, verantwoordelijkheid en ethisch besef essentieel voor de opleiding.
- d. De opleiding beoogt een breed disciplinegericht onderwijsprogramma aan te bieden. Het verband wordt bepaald door de combinatie van twee lijnen: de lijn die de bronnen en het verleden van de traditie ontsluit en de lijn die de actuele situatie en context verheldert. Met accentverschillen naar gelang hun eigen aard en benaderingswijzen heeft elk discipline met beide lijnen van doen. In de bachelor kruisen deze twee lijnen elkaar met name in de systematische theologie (dogmatiek en moraaltheologie), in de praktische theologie, de liturgiewetenschap en het canoniek recht. In de systematisch-theologische disciplines ligt de nadruk op het articuleren, duiden, verstaan en verantwoorden van christelijk geloven en het christelijk ethos in het licht van de vragen waar de mens en de mensheid vandaag de dag mee geconfronteerd worden. In de andere disciplines ligt nadruk op de inrichting en het leven van de kerk en het actualiserend doorgeven van de traditie.
- e. De bachelor beoogt de student vertrouwd te maken met de gecumuleerde kennis binnen de verschillende disciplines en kennis te laten maken met de verschillende onderzoekspraktijken. Op grond van een degelijke basiskennis wordt de student in de loop van de bachelor steeds meer uitgedaagd om deze kennis toe te passen op meer complexe vraagstukken.
- f. Het wetenschappelijke karakter van de bachelor wordt voor een belangrijk deel bepaald doordat kennisverwerving plaatsvindt tegen de achtergrond van actueel wetenschappelijk onderzoek. Dit gebeurt doordat studenten in cursussen leren onderzoek beoordelen, uitkomsten van onderzoek op een verantwoorde manier leren toe te passen en onderzoek uit te voeren (leeronderzoek). Daarnaast gebeurt dit doordat docenten de (voorlopige) resultaten van hun onderzoek een plaats geven binnen een cursus.
- g. De opleiding is primair een basisopleiding. Samen met een masteropleiding opent zij een weg naar een beroep. De opleiding staat mede ten dienste van de ambtsopleiding binnen de rooms-katholieke kerk. De bachelor is daarom zo ingericht dat hij samen met de doorstroommaster theologie voldoet aan de criteria van *Sapientia christiana* en de *Ratio neerlandica*.

1.5 Eindtermen van de Bachelor

a. Academische houding

- De student beschikt over intellectuele zelfstandigheid. Hij heeft een realistisch zelfbeeld en zicht op zijn eigen leerprogressie. Hij is in staat zijn eigen leren actief en gericht te sturen.
- Hij beschikt over een wetenschappelijk en maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef met het oog op de latere beroepsuitoefening als theoloog.
- Hij heeft een attitude die gekenmerkt wordt door nieuwsgierigheid, kritisch vermogen en creatieve oplossingsgerichtheid.
- Hij is in staat samenhangen aan te geven tussen kennis, waarden en normen en (wetenschappelijke, culturele en levensbeschouwelijke) referentiekaders.

b. Intellectuele vermogens

- De student is in staat tot analyse en duiding van historische bronnen en hedendaagse contexten van het christendom.
- Hij is in staat inzichten van historische bronnen en hedendaagse contexten in samenhang te brengen.
- Hij is in staat dit samenhangende inzicht toe te passen op praktijkvraagstukken. Met dien verstande dat deze zich in de bachelor beperken tot het theoretische niveau. Na de bachelor beschikt de student over een voldoende theoretisch fundament om in de doorstroommaster Theologie beroepstraining en instrumentalisering op academisch niveau te kunnen realiseren.
- De student is in staat om verworven kennis en inzichten zelfstandig te beoordelen.

c. Vakwetenschappelijke kennis

- De student beschikt over een gedegen inzicht in de gecumuleerde kennis van de verschillende disciplines die onderdeel uitmaken van het curriculum.
- Hij is bekend met de centrale concepten, methoden en belangrijke onderzoekstradities binnen de verschillende disciplines.
- Hij beschikt over basiskennis van de onderscheiden methoden en technieken van theologisch onderzoek.
- Hij is in staat deze vakwetenschappelijke kennis en methoden en technieken van theologisch onderzoek toe te passen op niet te complexe vraagstukken.

d. Praktisch-intellectuele vaardigheden

De student beschikt over een aantal algemene, niet disciplinegebonden vaardigheden die voor elke academicus in spe onontbeerlijk zijn. Hiervan geldt dat de inkomende student ze al op een basaal niveau beheerst. Deze vaardigheden kunnen met behulp van de zogeheten Dublin-descriptoren schematisch onderscheiden worden naar vier domeinen. Het gaat om algemene vaardigheden die betrekking hebben op:

- omgaan met kennis (reproduceren, samenvatten van kennis, verbinden met bestaande kennis)
- het toepassen van kennis (ontsluiten van bronnen, analyseren, creatief verwerken)
- oordeelsvorming (argumenteren, oordeelsvorming, kritisch denken)
- communicatie (schriftelijk, mondeling, omgaan met ICT, samenwerken, organiseren)

e. Talen

- De student beschikt over voldoende kennis van de brontalen (Hebreeuws, Grieks en Latijn) om de theologische bronnen in de betreffende taal te kunnen bestuderen.
- De student is voorbereid op het functioneren binnen een internationale context. De student beschikt over voldoende Engelse taalvaardigheid om aan onderwijs dat in het Engels wordt aangeboden productief te participeren.

Appendix 2

1. Doelstelling van de opleiding MA Theologie aan de FKT

1.1. Algemene doelstelling

De algemene doelstelling van de opleiding bestaat uit twee elementen:

- De student verwerft een zodanige kennis van en inzicht in de theologie ten behoeve van pastoraat of religieuze educatie, dat hij/zij in staat is zich een concept van het pastorale en/of religieus-educatieve ambt of functie, inclusief de bijbehorende competenties, toe te eigenen en in te zetten in parochiepastoraat, categoriaal pastoraat of in een religieus-educatief beroep.
- De student verwerft een grondige kennis van en inzicht in enkele theologische disciplines en een dusdanige beheersing van de daarbij behorende benaderingswijzen en methoden, dat hij/zij zelfstandig onderzoek kan verrichten op het terrein van een of meer van deze disciplines en daarover verslag kan doen in een masterthesis.

1.2. Specifieke doelstellingen van de Ma opleiding

1.2.1. Uitstroomprofiel Parochiepastoraat

- Het verwerven van specifieke kennis van de belangrijkste basishandelingen die in het parochiepastoraat voorkomen, te weten verkondiging, catechese, liturgie, diaconie, zielzorg en gemeenschapsopbouw;
- Het verkrijgen van inzicht en vaardigheid in de uiteenlopende wijzen waarop genoemde kennis in praktijk gebracht kan worden in een pastorale functie in dit domein;
- Het verwerven van kennis van en inzicht in de systemische dynamiek van het parochiepastoraat en de ecclesiologische, ambts theologische en organisatorische aspecten die eigen zijn aan deze dynamiek;
- Het verwerven van een hermeneutische en communicatieve, een mystagogische en spirituele en een missionaire en diaconale competentie met het oog op het parochiële pastorale werkveld;
- Het verwerven van de competentie tot reflectie op het eigen beroep, het eigen beroepsveld en de eigen beroepscompetenties, inclusief de theologische ontwikkelingen op deze terreinen, mede met het oog op het verrichten van wetenschappelijk onderzoek.

1.2.2. Uitstroomprofiel Categoriaal Pastoraat

- Het verwerven van specifieke kennis van de belangrijkste basishandelingen in het categoriaal pastoraat, te weten zielzorg, diaconiek, liturgie, verkondiging en gemeenschapsopbouw;
- Het verkrijgen van inzicht en vaardigheid in de uiteenlopende wijzen waarop genoemde kennis in praktijk gebracht kan worden in een pastorale functie in dit domein;

- Het verwerven van kennis van en inzicht in de systemische dynamiek van pastoraat in complexe organisaties en inrichtingen en de ecclesiologische, ambtstheologische en organisatorische aspecten die eigen zijn aan deze dynamiek;
- Het verwerven van een hermeneutische en communicatieve, een mystagogische en spirituele en een missionaire en diaconale competentie met het oog op het categoriaal-pastorale werkveld;
- Het verwerven van de competentie tot reflectie op het eigen beroep, het eigen beroepsveld en de eigen beroepscompetenties, inclusief de theologische ontwikkelingen op deze terreinen, mede met het oog op het verrichten van wetenschappelijk onderzoek.

1.2.3. *Uitstroomprofiel Religieuze Educatie*

- Het verwerven van domeinspecifieke kennis op het gebied van de godsdienstpedagogiek, de moraalpedagogiek en de godsdienstdidactiek;
- Het verkrijgen van inzicht en vaardigheden in de uiteenlopende wijzen waarop genoemde kennis in praktijk gebracht kan worden in religieuze leerprocessen: op school in het vak godsdienst-levensbeschouwing, in identiteitsbegeleiding, in schoolontwikkeling en in de parochie (met bijzondere nadruk op volwassenencatechese);
- Het verwerven van inzicht in en het leren hanteren van systemische aspecten van religieuze en morele educatie in een laatmoderne context;
- Het verwerven van een hermeneutische en communicatieve, een mystagogische en spirituele en een missionaire en diaconale competentie met het oog op het religieus-educatieve werkveld;
- Het verwerven van de competentie tot reflectie op het eigen beroep, het eigen beroepsveld en de eigen beroepscompetenties, inclusief de theologische ontwikkelingen op deze terreinen, mede met het oog op het verrichten van wetenschappelijk onderzoek.

2. *Eindtermen*

2.1. *Academische houding*

De afgestudeerde beschikt over intellectuele zelfstandigheid, een wetenschappelijk en maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef, een kritische instelling en de houding om kennis, inzichten, waarden en normen vanuit geloof, traditie, wetenschap en cultuur te integreren.

2.2. *Algemene academische vaardigheden*

De afgestudeerde beschikt over een analytisch, reflexief en probleemoplossend vermogen en over het vermogen tot integratie van kennis, benaderingswijzen en inzichten binnen het domein van de theologie. Hij/zij kan de in de opleiding verworven kennis en inzichten op adequate wijze mondeling en schriftelijk overdragen. Hij/zij kan zowel zelfstandig als in teamverband werken.

2.3. *Algemene kennis*

De afgestudeerde beschikt over een grondige vertrouwdheid met de benaderingswijzen, grondslagen en een of meer gangbare methoden van een of meer bij de opleiding betrokken disciplines. Hij/zij beschikt over een gespecialiseerde kennis met betrekking tot die disciplines en kan een probleemveld, behorend tot een van deze disciplines, (multidisciplinair) uitwerken. Hiervan kan onder meer blijkt gegeven worden in een Masterthesis.

2.4. *Domeinspecifieke competenties*

De domeinspecifieke vaardigheden zijn eigen aan het beroepsprofiel van een academisch gevormde pastorale en religieus-educatieve beroepskracht. Ze kunnen uiteengelegd worden in:

2.4.1. Hermeneutische en communicatieve competentie

De hermeneutisch en communicatieve competentie stelt de afgestudeerde in staat om de christelijke geloofstraditie te verstaan en te vertolken in het licht van het levensverhaal van mensen en gemeenschappen in de huidige samenleving en cultuur. Deze competentie stelt de afgestudeerde bovendien in staat het levensverhaal van mensen en gemeenschappen in de huidige samenleving en cultuur te verstaan en te vertolken in het licht van de christelijke geloofstraditie.

2.4.2. Mystagogische en spirituele competenties

Met de verworven mystagogische en spirituele competenties is de afgestudeerde in staat de eigen persoon in te zetten om mensen en gemeenschappen te begeleiden bij hun zoektocht naar en vormgeving aan de zin van het leven en in te voeren in het Godsmysterie dat daarin schuil gaat.

2.4.3. Missionaire en diaconale competenties

Met de missionaire en diaconale competenties is de afgestudeerde in staat om de christelijke traditie present te stellen in samenleving en cultuur met het oog op hun evangelisatie en verdergaande humanisering.

2.5. Professionele competenties

De te verwerven professionele competenties maken de afgestudeerde op initiële wijze bekwaam om leiding te geven (aan vrijwilligers en parochianen), om besluiten te nemen, te motiveren en te communiceren, om samen te werken (in teams, met hoger geplaatsten en beoefenaren van andere disciplines), om beleidsmatig, procesmatig en projectmatig te werken, en om kritisch te reflecteren op het eigen handelen en geloof en werk te integreren.

